ZAMONAVIY KASBLAR HAQIDAGI TASAVVURLARNI SHAKLLANTIRISHDA PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK YONDASHUVLAR

Zaripova Nigora Usmonovna

Namangan viloyati Kosonsoy tuman 45-maktab amaliyotchi psixologi

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy kasblar haqidagi tasavvurlarni shakllantirishda pedagogik-psixologik yondashuvlarning ahamiyati va samaradorligi yoritilgan. Global mehnat bozori tez o‘zgarib borayotgan sharoitda o‘quvchilarda yangi kasblar, raqamli texnologiyalar va innovatsion sohalar haqida to‘g‘ri tasavvur hosil qilish dolzarb masala hisoblanadi. Maqolada pedagogik yondashuvlar orqali o‘quvchilarning kasbiy qiziqishlarini rivojlantirish, psixologik usullar yordamida esa ularning qobiliyati, moyilligi va individual xususiyatlarini aniqlash jarayonlari tahlil qilingan. Shuningdek, interfaol metodlar, treninglar va kasbiy yo‘naltirish ishlarining zamonaviy kasblar haqidagi bilimlarni shakllantirishdagi o‘rni ochib berilgan.

Kalit so‘zlar: zamonaviy kasblar, pedagogik yondashuv, psixologik yondashuv, kasbiy tasavvur, kasbga yo‘naltirish, interfaol metodlar, kasbiy qiziqish, kasbiy motivatsiya, ta’lim jarayoni, innovatsion kasblar, o‘quvchi shaxsi, mehnat bozori.

Kirish

Bugungi globallashuv va raqamli texnologiyalar jadal rivojlanayotgan davrda mehnat bozori ham doimiy ravishda o‘zgarib bormoqda. Yangi kasblarning paydo bo‘lishi, ayrim an’anaviy kasblarning esa transformatsiyaga uchrashi yoshlar oldida kasb tanlash jarayonini yanada murakkablashtirmoqda. Shu sababli o‘quvchilarda zamonaviy kasblar haqidagi to‘g‘ri va keng tasavvurlarni shakllantirish ta’lim tizimining muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

Zamonaviy kasblar — bu axborot texnologiyalari, raqamli iqtisodiyot, muhandislik, tibbiyot, media, marketing va boshqa innovatsion sohalar bilan bog‘liq bo‘lgan, yangi bilim va ko‘nikmalarni talab etadigan faoliyat turlaridir. Bugungi kunda “IT mutaxassisi”, “SMM menejer”, “data analitik”, “grafik dizayner”, “robototexnika muhandisi” kabi kasblar yoshlar orasida keng ommalashmoqda. Biroq ko‘plab o‘quvchilarda ushbu kasblar haqida yetarli va aniq tasavvur mavjud emasligi kasb tanlashda xatoliklarga olib kelishi mumkin. Shu nuqtai nazardan, zamonaviy kasblar haqidagi tasavvurlarni shakllantirishda pedagogik va psixologik yondashuvlarning o‘rni juda muhimdir. Pedagogik yondashuv o‘quvchilarga kasblar haqida ilmiy asoslangan bilim berish, ularni ta’lim jarayonida kasbiy faoliyatga yo‘naltirish va amaliy ko‘nikmalarni rivojlantirishga qaratilgan bo‘lsa, psixologik yondashuv o‘quvchilarning qiziqishi, qobiliyati, temperamenti va shaxsiy xususiyatlarini inobatga olgan holda kasbiy yo‘nalishni aniqlashga xizmat qiladi. O‘quvchilar ko‘pincha zamonaviy kasblar haqida internet, ijtimoiy tarmoqlar va turli media manbalardan ma’lumot oladilar. Biroq bu ma’lumotlar har doim ham to‘liq va ishonchli bo‘lavermaydi. Natijada ular kasblar haqida yuzaki tasavvurga ega bo‘lib, kelajakda o‘z qiziqish va qobiliyatiga mos bo‘lmagan yo‘nalishni tanlashlari mumkin. Bu esa kasbiy qoniqmaslik va mehnat faoliyatida qiyinchiliklarga sabab bo‘ladi. Shuning uchun ta’lim muassasalarida zamonaviy kasblar haqida tizimli tushuncha berish, o‘quvchilarning kasbiy qiziqishlarini erta aniqlash va ularni to‘g‘ri yo‘naltirish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu jarayonda interfaol metodlar, kasbiy treninglar, psixologik diagnostika va amaliy mashg‘ulotlardan foydalanish samarali natija beradi.

Asosiy qism

Zamonaviy kasblar haqidagi tasavvurlarni shakllantirish bugungi ta’lim tizimining muhim yo‘nalishlaridan biri bo‘lib, u o‘quvchilarning kelajakdagi

kasbiy yo‘nalishini to‘g‘ri belgilashga xizmat qiladi. Global mehnat bozori tez o‘zgarib borayotgan sharoitda yangi kasblarning paydo bo‘lishi va texnologiyalarning rivojlanishi o‘quvchilardan keng dunyoqarash, moslashuvchanlik hamda zamonaviy bilimlarni talab etmoqda. Shu sababli o‘quvchilarda zamonaviy kasblar haqida to‘g‘ri, ilmiy asoslangan va real tasavvurlarni shakllantirish muhim ahamiyatga ega. Pedagogik yondashuv zamonaviy kasblar haqidagi bilimlarni o‘quvchilarga tizimli va izchil tarzda yetkazishga qaratilgan. Bu jarayonda o‘qituvchi o‘quvchilarga turli kasblarning mazmuni, vazifalari, talab etiladigan bilim va ko‘nikmalari haqida ma’lumot beradi. Dars jarayonida kasblar haqidagi videoroliklar, prezentatsiyalar, amaliy misollar va muhokamalar orqali o‘quvchilarning bilim doirasi kengaytiriladi. Shuningdek, kasbga oid mavzularni o‘quv fanlari bilan integratsiya qilish orqali o‘quvchilarda real hayot bilan bog‘liq tasavvurlar shakllantiriladi. Psixologik yondashuv esa o‘quvchilarning individual xususiyatlarini inobatga olgan holda kasbiy tasavvurlarni shakllantirishga xizmat qiladi. Har bir o‘quvchining qiziqishi, qobiliyati, temperamenti va shaxsiy motivatsiyasi turlicha bo‘lganligi sababli ularga bir xil yondashuv samarali bo‘lmasligi mumkin. Shu bois psixologik diagnostika usullari — testlar, so‘rovnomalar va kuzatuvlar orqali o‘quvchilarning kasbiy moyilligi aniqlanadi. Bu esa ularga mos kasblar haqida aniqroq tasavvur berishga yordam beradi.

Interfaol metodlar zamonaviy kasblar haqidagi tasavvurlarni shakllantirishda muhim o‘rin egallaydi. “Aqliy hujum”, “klaster”, “rolli o‘yinlar”, “muammoli vaziyatlar” kabi metodlar orqali o‘quvchilar kasblarni faqat nazariy emas, balki amaliy jihatdan ham tushunishga harakat qiladilar. Masalan, “kelajak kasblari” mavzusida tashkil etilgan munozaralar o‘quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantiradi va ularni mustaqil xulosa chiqarishga o‘rgatadi. Shuningdek, kasbiy yo‘naltirish treninglari ham samarali vosita hisoblanadi. Bunday treninglarda o‘quvchilar turli kasb rollarini bajarib ko‘rish, real hayotiy vaziyatlarni tahlil qilish

va o‘zlarini ma’lum kasb egasi sifatida tasavvur qilish imkoniyatiga ega bo‘ladilar. Bu jarayon ularning kasbiy qiziqishini aniqlash va mustahkamlashga yordam beradi. Ayniqsa, IT sohasi, media, dizayn, muhandislik va tibbiyot kabi zamonaviy kasblar bo‘yicha amaliy mashg‘ulotlar katta qiziqish uyg‘otadi.

Zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish ham pedagogik-psixologik yondashuvning muhim qismi hisoblanadi. Multimedia vositalari, onlayn platformalar, virtual ekskursiyalar va kasblar haqidagi interaktiv resurslar o‘quvchilarning tasavvurini kengaytiradi. Masalan, real mutaxassislar bilan onlayn uchrashuvlar tashkil etish o‘quvchilarga kasbning amaliy jihatlarini yaqqol tushunishga yordam beradi. Bundan tashqari, oilaning ta’siri ham o‘quvchilarda kasbiy tasavvurlarni shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi. Ota-onalar farzandlariga kasblar haqida to‘g‘ri yo‘l-yo‘riq ko‘rsatishi, ularni majburlamasdan, qiziqish va qobiliyatidan kelib chiqib yo‘naltirishi lozim. Maktab va oila hamkorligi orqali o‘quvchilarda barqaror va ongli kasbiy tasavvur shakllanadi. Umuman olganda, pedagogik va psixologik yondashuvlarning uyg‘unligi zamonaviy kasblar haqidagi tasavvurlarni samarali shakllantirish imkonini beradi. Bu yondashuvlar o‘quvchilarning kasbiy qiziqishini rivojlantiradi, ularning ongli kasb tanlashiga yordam beradi hamda kelajakda raqobatbardosh mutaxassis bo‘lib yetishishiga zamin yaratadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy kasblar haqidagi tasavvurlarni shakllantirishda pedagogik va psixologik yondashuvlarning uyg‘un qo‘llanilishi muhim ahamiyatga ega. Chunki bugungi kunda mehnat bozori tez o‘zgarib borayotganligi sababli o‘quvchilarga kasblar haqida faqat nazariy emas, balki amaliy va real hayotga yaqin tasavvurlar berish zarur hisoblanadi. Pedagogik yondashuv orqali o‘quvchilarga zamonaviy kasblarning mazmuni, vazifalari va talab etiladigan kompetensiyalari haqida tizimli bilim beriladi. Psixologik

yondashuv esa ularning shaxsiy qiziqishi, qobiliyati, temperamenti va motivatsiyasini inobatga olgan holda kasbiy yo‘nalishni to‘g‘ri belgilashga yordam beradi. Bu ikki yondashuvning birgalikda qo‘llanilishi o‘quvchilarda ongli kasbiy tasavvur va to‘g‘ri kasb tanlash ko‘nikmalarini shakllantiradi. Shuningdek, interfaol metodlar, treninglar va zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish o‘quvchilarning kasblar haqidagi bilimlarini kengaytiradi hamda ularning qiziqishini oshiradi. Oila va maktab hamkorligi esa bu jarayonning samaradorligini yanada kuchaytiradi. Umuman olganda, zamonaviy kasblar haqidagi tasavvurlarni shakllantirish o‘quvchilarning kelajakdagi kasbiy muvaffaqiyati uchun muhim poydevor bo‘lib xizmat qiladi. Shu sababli ta’lim jarayonida pedagogik-psixologik yondashuvlarni tizimli va samarali qo‘llash dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Karimova V.M. Psixologiya. – Toshkent: O‘qituvchi, 2019.
2. G‘oziev E.G‘. Yosh davrlari psixologiyasi. – Toshkent: Universitet, 2018.
3. Nishonova Z.T. Rivojlanish psixologiyasi va pedagogik psixologiya. – Toshkent: O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2017.
4. Davletshin M.G. Pedagogik psixologiya asoslari. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2020.
5. Vohidov M.V. Bolalar va o‘smirlar psixologiyasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2016.
6. Musurmonova O. Oila ma’naviyati va tarbiya asoslari. – Toshkent: Fan, 2019.
7. To‘xtaboyeva M. Psixologik maslahat va profilaktika ishlari. – Toshkent: Innovatsiya, 2021.